

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА II

БРОЈ 2

Примљено на II скупу Одељења језика и књижевности
од 25. марта 2014. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Борђевић и академика *Предрага Пипера*

Уредник

дописни члан

МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД

2014

Она је и аутор монографије *Библиографија у Јужнословенском филологу*, која је предата за штампу и која би требало да буде ускоро објављена у *Библиотеци Јужнословенског филолога*. Од књиге LIX (2003) текућа кумулативна библиографија дела из теоријске лингвистике, србистике, славистике и индоевропеистике у *Јужнословенском филологу* израђује се према ISBD међународним стандардима за опис монографских и саставних делова публикација, а даљим осавремењавањем могла би прерасти у електронску базу података, доступну путем интернета. Часопис се налази на интернет страници Института за српски језик САНУ.

Садашњи уређивачки одбор чине Јасна Влајић-Поповић, Даринка Гортан Премк, Рајна Драгићевић (секретар), Најда Иванова, Александар Лома, Алина Маслова, Софија Милорадовић, Мирослав Николић, Предраг Пипер (главни уредник), Слободан Реметић, Андреј Собољев, Живојин Станојчић, Срето Танасић, Зузана Тополињска, Виктор Фридман.

Јужнословенски филолог данас заједнички издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ као извршни издавач.

У стојој години излагања *Јужнословенског филолога*, уређивачки одбор, поносан на часно место које тај часопис има у историји српске филологије, лингвистике и славистике, закључио је LXIX књигу *Јужнословенског филолога* у уверењу да су достигнуте висине одлична основа за његов даљи раст.

СРЕТО ТАНАСИЋ

Кад се неко дело духовне природе одржи сто година, онда се мора признати да је створено на добрим темељима. То би се могло рећи и за часопис *Јужнословенски филолог*, који навршава сто година свога постојања. И за такву његову дуговечност очито су заслужни његови покретачи, а то су – да се подсетимо – Љубомир Стојановић и Александар Белић, наведени овим редом како су се и потписали у обраћању читаоцима у првој књизи. Професори, учитељ и ученик, у време кад су дошли на идеју да покрену часопис за српску и јужнословенску филологију, не само да су у српској науци имали ауторитет неопходан за овакво предузеће; имали су и друге предуслове: били су познати и угледни и у свету славистике и имали су увид у оно шта се тада радило у том свету. Они у првом броју истичу да то време карактерише покретање славистичких часописа. Уз Јагићев "Archiv für slav. Philologie" наводе и неке пољске, чешке и руске часописе – што показује без сумње напредак славистике последњих година, и чак полет у извесном правцу.

Према овоме развоју славистике и према потреби да се и у нас развије у овом правцу живљи рад, којим ће се помоћи, колико се буде могло,

и општим испитивањима о словенском језику и проучавању многих тамних страна нашега језика, са покретањем филолошко-лингвистичког повременог списа на нашем језику није се могло више оклевати. Тако је 1913. изашла прва књига *Јужнословенског филолога*, испод чијег наслова стоји да је то повремен спис за јужнословенску филологију и да га уређује А. Белић.

Покретачи часописа су позвали на сарадњу филологе из различитих славистичких центара и неки су се одазвали. („Ми смо врло задовољни што ... смо ... наишли на једнодушан, повољан одзив у научних радника и у нас и на страни. Прилози који су нам одмах почели стизати утврдили су нас још више у умесности покретања овог научног предузећа баш у данашњим приликама нашим, а обећања сталне сарадње, која су нам са различитих страна долазила, охрабрила су нас за будућност” – стр. 3). У рубрици Расправе на првом месту се јавља Љубомир Стојановић, ту су још А. А. Шахматов, П. А. Лавров и М. Г. Долопко, те Александар Белић и Милош Ивковић из Београда, Аугуст Мусић из Загреба, Александар Стојићевић, тада из Лајпцига. Немамо сигурне податке о томе да ли је и где у стручној периодици забележено покретање овога часописа – Јагићев *Архив* то није забележио, што се може тумачити и скорашњим отпочињањем Првог светског рата.

Судбина је хтела да издавање часописа *Јужнословенски филолог* застане већ код првог броја. Штампаче друге књиге зауставио је Први светски рат: „После прве књиге од две свешнице Јужнословенски филолог морао је престати излазити. Друга књига већ је на половину била сложена, а дошао је пад Београда 1914. године, па пад Србије 1915. године. Непријатељска рука ... уништавајући Државну штампарију, уништила [је] у њој и сложени текст „Јужнословенског филолога”... Тако је и, „Јужнословенски филолог” поделио судбину своју са целим нашим народом ...” – написао је Александар Белић у уводном тексту друге књиге *Филолога*, која се појавила у Београду 1921. године. У уводном тексту се још, уз жаљење за, у току ратних година, преминулим филолозима и сарадницима ЈФ – међу којима су и С. Новаковић, Филип Ф. Фортунатов, А. А. Шахматов, Аугуст Лескин – најављује да ће остати непромењена физиономија часописа; позивају се сарадници који се баве јужнословенским језицима, прасловенским и старословенским језиком, као и другим словенским језицима да шаљу своје прилоге. Такође, часопис ће „пратити кретање словенске лингвистике и филологије код свих осталих словенских народа, дајући критичке прегледе о научном раду код њих”, истиче уредник и додаје да су многи филолози из земље и иностранства обећали сарадњу. Да је Белић имао разлоге да буде задовољан одзивом сарадника, говори и чињеница да је поред већег броја српских, хрватских и словеначких филолога у новоствореној држави, са пристиглим емигрантима из Русије, своје прилоге дао већи број европских

филолога, међу њима: Ватрослав Јагић и А. Меје, Ј. Коштиал, П. Лавров, М. Г. Долопко, Ј. А. Булаховски.

Насловна страна ове друге књиге *Јужнословенског филолога* разликује се од насловне стране прве књиге по томе што има и редакцију: „Уређује А. Белић уз сталну сарадњу” А. Мејеа из Француске, А. Стојићевића из Љубљане, К. Њича из Кракова, Љ. Стојановића из Београда, М. Решетара из Загреба, О. Хујерфа из Прага, Р. Нахтигала из Загреба, Ст. Ившића из Загреба, Ст. М. Куљбакина из Скопља, Фр. Илеша из Загреба, Фр. Рамовша из Љубљане и Х. Барића из Београда. Највећи део посла око припремања и израде књиге пао је у удео Александру Белићу. Он је водио сталну бригу око сакупљања прилога, уређивања и штампања Филолога. О томе непосредно сведочи и преписка коју је започео пре појаве овога броја са словеначким лингвистом Франом Рамовшем.

Овде бих навео извод из белешке коју је Белић објавио у овој књизи *Филолога* поводом изласка 37. књиге Јагићевог *Архива* и најаве престанка његова издавања: „Нема ниједнога слависта који неће жалити што Јагићев *Архив* престаје да излази и који му неће признати ненадмашне заслуге у развоју словенске филологије за последњих 50 година” (стр. 181). Као да је судбина наменила *Јужнословенском филологу* да преузме задаћу коју је обављао Јагићев *Архив*. Тако је тих година размишљао и словеначки лингвиста Фран Рамовш: да је с распадом аустроугарске државе после пораза у Првом рату створена могућност да центар јужнословенске филологије са Дунава (тј. из Беча – С. Т.) пређе у центар створене државе Јужних Словена – Београд. У писму Рамовшу од 20. априла 1920. године Белић каже: „Ја врло радо примам Ваш предлог, да сва Slovenica пређе у ’Јужнословенски филолог’. [...] Наравно, Ваша би била брига да се рукописи добију, да се води стална библиографија итд. [...] Вас бих нарочито молио да израдите потпуну библиографију словеначких ствари које се језика тичу од 1914. год. до данас.” (Janez Rotar, *Korespodenca med Franom Ramovšem in Aleksandrom Belićem*, SAZU Ljubljana, 1990, str. 16). Тако би Белићев часопис могао на неки начин бити наследник Јагићевог *Архива*. А као да у свему томе има неке симболике и у чињеници да је прва персонална библиографија једног слависте у *Јужнословенском филологу* управо библиографија Ватрослава Јагића: Библиографија Јагићевих радова од 1907 г. / С[тепан] К[уљбакин] // ЈФ 3 (1922–1923), стр. 102–111.

За двадесет година изашло је шеснаест књига, последња, седамнаеста по реду изашла је уочи Другог светског рата за 1938–1939. годину. *Јужнословенски филолог* је по други пут престао да излази. Требало је да прође десет година да се обнови његово излагање.

Александар Белић је после Другог светског рата опет био на челу Српске академије наука. Основао је Институт за српски језик 1947. године са

циљем да се у њега пренесу велики академијини пројекти у области српског језика. У Институту је обновио и рад часописа који су излазили пре рата, *Српски дијалектолошки зборник*, *Наш језик* и *Јужнословенски филолог*. Први послератни *Филолог* изишао је 1950. године, то је 18. књига за 1949–1950. годину. У обраћању сарадницима Уредништво најављује да ће у основи концепција часописа остати иста: садржај ће му бити јужнословенска и општа словенска филологија и лингвистика. Опет се посебно инсистира на библиографији. На насловној страни стоји „Уређује А. Белић” уз сарадњу десет професора из Београда, Загреба, Љубљане, Сарајева и Скопља. Ова књига, обима 548 страна у рубрици Расправе и чланци садржи 13 прилога, од тога су два од страних аутора. Овај пут на првом месту је објављен рад Александра Белића под насловом *О лингвистици Александра Белића*, уз уводно образложење да је Редакција сматрала „да је најумесније отпочети нову серију *Јужнословенског филолога* излагањем о главним тачкама лингвистике А. Белића”. У рубрици Критика објављено је 26 прилога, опет их је неколико из пера страних аутора, највише пак од његових ђака – младих сарадника Института.

У овоме периоду Александар Белић је био и директор Института за српски језик па је усаглашавао послове на институтским пројектима и припремању и издавању часописа. Последња књига на којој стоји да је уређује Александар Белић јесте XXIV за 1959–1960. годину. Његовом смрћу завршила се и једна епоха *Јужнословенског филолога*, који је три пута покретао, поставио му јасну концепцију, једно време између два светска рата био и његов издавач односно власник, кроз 47 година трајања уврстио га у ред најугледнијих гласила у свету славистике, сам објавио у њему сто деветнаест радова.

Нови уредник *Јужнословенског филолога* постао је академик Михаило Стевановић, који је Александра Белића наследио и на месту директора Института за српскохрватски језик. М. Стевановић је уређивао часопис до 1972. године, закључно са XXIX књигом, успео је да одржи дотадашњи темпо излажења часописа, а објавио је у њему 25 прилога. Тридесета књига за 1973. годину била је посвећена њему¹. По Стевановићевом одласку у пензију, именована је и нова редакција часописа и главни уредник: академик Милка Ивић. Ново уредништво унело је нови полет. Само први број који је уредила академик Милка Ивић – XXXI – покривао је две године 1974–1975, а отада се *Јужнословенски филолог* јавља као годишња публикација. Пошто је деведесетих година САНУ поново постала оснивач Института за српски језик, од LI књиге за 1996. годину враћено је име Академије у заглавље часописа, чиме је он учврстио и свој углед и обезбедио веће присуство у

¹ Ту књигу уредиле су његове колеге Миливоје Павловић, Радосав Бошковић, Митар Пешикан и Живојин Станојичић (секретар).

важним научним центрима путем Академијине размене публикација. У ово време осипало се уредништво, највише по биолошким законима, па је оно у више наврата попуњавано.

Академик Милка Ивић је успешно уређивала *Јужнословенски филолог* преко тридесет година од XXXI до LXIII књиге (1974–2007)² не штедећи своје снаге, свакако са емотивним односом према Институту, где је започела своју научну каријеру, и према часопису, у коме је објавила свој први научни прилог, а објавила је у њему осамдесет два прилога. У часопису се јавља више иностраних сарадника. Пожелела је да руковођење часописом преда своме млађем сараднику академику Предрагу Пиперу, који је ту дужност преузео од LXIV књиге за 2008. годину.

Девет књига *Јужнословенског филолога* посвећено је истакнутим српским филолозима поводом годишњице рођења Вука Караџића, М. Стевановића, Р. Бошковића, М. Ивић, или годишњице смрти А. Белића, В. Караџића, П. Ивића, И. Грицкат.

Кад се говори о *Јужнословенском филологу*, мора се поменути и едисија „Библиотека *Јужнословенског филолога*”, у којој се штампају монографије. У новој серији изашле су до сада 23 књиге: ту је објављено десетак докторских дисертација, а остало су монографије угледних научника. Последња, двадесет четврта је у штампи, а то је монографија о *Библиографији у Јужнословенском филологу*, коју је написала мр Ана Голубовић.

Сто година излажења за један часопис велики је период. *Јужнословенски филолог* је са таквим трајањем данас међу најстаријим часописима у свету славистике. Кад се данас негде у свету каже јужнословенска славистика, обавезно се помисли и на *Јужнословенски филолог*. Немерљив је његов допринос у развоју српске и јужнословенске филолошке науке, изграђивању научних кадрова, представљању резултата српске филологије. Овај реномирани часопис већ сто година представља прозор кроз који наша научна јавност стиче увид у оно што се дешава у свету лингвистике и посебно славистике, такође преко њега и светски слависти добијају обавештења о томе шта се ради у нашој језичкој науци. Улога издавача овога часописа у периоду дугом близу седам деценија, са свим потешкоћама које су нужно саставни део те улоге, говори о великој заслуги Института за српски језик САНУ за успешну мисију овог реномираног гласила. Сто година *Јужнословенског филолога*, са четири уредника и десетинама чланова уредништва, са 484 имена сарадника који су објавили 1799 радова – према библиографији мр Ане Голубовић датој у 69. књизи, представља чињеницу првог реда у историји српске и јужнословенске филологије и лингвистике.

---

² Књигу LVI/1–2 и LVI/3–4, посвећену Павлу Ивићу поводом смрти, уредио је проф. др Слободан Реметић, тадашњи директор Института за српски језик САНУ.